

RESUM EXECUTIU

QUALITAT I GARANTIES DEMOCRÀTIQUES DEL PROCÉS 9N

**Col·legi de Politòlegs
i Sociòlegs de Catalunya**

Novembre de 2014

La xarxa d'observadors del Col·legi de Politòlegs i Sociòlegs de Catalunya va desenvolupar la seva tasca sense obstacles, constituint la primera garantia democràtica constatada del procés. La llista de locals de participació visitats (125 en total, amb 1.298 meses) certifica que s'ha tingut en compte la diversitat geogràfica humana i ha cobert totes les vegueries, la ciutat de Barcelona i tres punts de l'estranger.

Les vulnerabilitats i riscos del procés de participació del 9N es deuen sobretot al context jurídic i institucional, ja que la voluntat de la immensa majoria d'implicats ha estat actuar de forma honesta i transparent.

El balanç conjunt de totes aquestes condicions permet afirmar que el procés ha comptat amb garanties democràtiques suficients malgrat que el seu disseny contenia vulnerabilitats.

- Pel que fa a la informació de caràcter pràctic, com el punt de votació, les targetes censals van ser substituïdes per una informació generada automàticament per l'aplicatiu informàtic.
- Per facilitar la informació relacionada amb la participació a persones poc habituades a usar internet, "Ara és l'Hora" va col·locar cartells informatius a les finques. Es considera que les incidències relacionades amb aquests cartells no van tenir impacte significatiu sobre el sentit de vot i, en canvi, fan facilitar la participació d'aquelles persones que ho desitjaven.
- El gruix de participants ha votat amb plena consciència i coneixement del significat de cada opció de la butlleta.
- La campanya informativa va tenir èxit en conscienciar la població i en comunicar els aspectes essencials del procés. Aquesta campanya va ser neutral i respectuosa amb la pluralitat d'opcions.
- Les garanties democràtiques poden ser preventives, orientades a evitar irregularitats, o reactives, orientades a corregir irregularitats ja comeses.

En aquest procés les garanties preventives han estat notables per tres motius: 1) El civisme dels voluntaris i votants. 2) La presència d'observadors i periodistes que s'han pogut moure en llibertat. 3) L'existència d'un control social gràcies ciutadans dotats d'*smartphones* capaços de fotografiar i gravar i difondre lliurement qualsevol irregularitat.

Les garanties reactives, bàsicament el control judicial i les comissions de control, han estat inexistent. Malgrat els riscos que se'n deriven, a l'hora de la veritat no s'ha produït gairebé cap situació que hagués requerit la presentació de recursos.

- En general, tant el clima social com les condicions exteriors i interiors en els locals de participació eren de llibertat. Amb molt poques excepcions, l'ambient era distès i respectuós amb tothom.
- La sensació de seguretat era elevada, fóra d'incidents aïllats, i tant els locals com els voluntaris eren neutres, sense induir cap opció de vot. Es pot certificar que en la immensa majoria dels casos, els participants no van estar sotmesos a cap mena de coacció, manipulació ni suggestió i que la pràctica totalitat d'ells es va trobar amb paperetes en blanc, sense marcar.
- El reconeixement del dret de participació a totes les persones residents en el territori de Catalunya majors de 16 anys, així com les persones jurídicament catalanes residents a l'exterior és un element de gran qualitat democràtica.

El procés va partir intents de deslegitimació que probablement van perjudicar la participació, però es desconeix l'impacte real sobre la població que no va participar. L'única decisió individual lliurement presa el darrer moment que va afectar a tercers (sobretot a persones de més edat) és la que va provocar la substitució de l'IES Pedraforca per l'Escola Sant Jaume a l'Hospitalet de Llobregat.

Hagués estat preferible que la recollida de signatures s'hagués fet al carrer, fora del recinte dels locals de participació, i haver obligat a desar les banderes i símbols similars fora dels recintes.

Alguns elements que van frenar la participació van ser la manca de locals en cinc municipis, les cues, les grans distàncies entre els domicilis i els locals de votació, la necessitat de votar en la zona marcada pel DNI.

Les úniques categories de persones que va quedar excloses del dret a participar van ser aquelles que tenien la documentació caducada, les persones recloses en institucions penitenciàries que no gaudien de permisos el 9 de novembre i les persones ingressades en hospitals, però podien fer gestions per fer-ho fins el 25 de novembre.

4

- Els observadors del COLPIS van comprovar activament la impossibilitat de vot múltiple i totes les seves proves van tenir resultat negatiu. Com a conclusió de les proves realitzades, podem considerar que l'actuació dels voluntaris va ser rigorosa.

Nogensmenys, un votant anònim va demostrar l'existència d'una vulnerabilitat en el sistema. L'impacte d'aquesta vulnerabilitat sobre el resultat final podria ser l'emissió de dos vots de més. Difícilment va ser superior atès el desconeixement general del mecanisme i a què el problema no era la inexistència de filtres sinó la seva feblesa. A més, l'objectiu fonamental de l'incident, si realment va existir, no va ser alterar el resultat final sinó desprestigiar el conjunt del procés de participació.

El sistema informàtic va funcionar correctament i, per tant, va permetre en tot moment la identificació dels participants, a més, de l'apunt manuscrit de les dades dels participants. El fet que el sistema informàtic no estigués connectat a Internet el va fer més resistent davant d'amenaques com atacs informàtics.

- La cultura política catalana no dóna gran importància al secret de vot però des de la ciència política i la sociologia es considera que és un element fonamental de la qualitat democràtica.

D'acord amb la xarxa d'observadors, tothom que va manifestar la voluntat de votar en secret ho va poder fer. De totes maneres, en general la situació era millorable.

A iniciativa dels propis voluntaris, en nombrosos locals de participació es van habilitar llocs discrets on poder votar en secret.

Les taules amb les paperetes estaven a distància suficient per dificultar l'observació per part dels voluntaris de les meses.

El control de part de partits polítics i organitzacions socials era clarament més difícil en aquest procés que en els processos regulats per la LOREG. En aquesta dimensió, la qualitat democràtica del procés va ser superior a la que es dóna habitualment.

La possibilitat de control per part de familiars, cuidadors i responsables d'institucions on viuen persones era exactament igual que en els processos regulats per la LOREG. Aquest aspecte és manifestament deficient en tots els processos agregatius a Catalunya.

Com a regla general, els votants estaven exposats al risc d'una visió accidental del seu sentit del vot per part d'altres participants.

- L'aplicació estricta del principi de transparència ha estat una garantia democràtica sobre el procés i els seus resultats.

El disseny de l'urna va respectar el principi de transparència i va permetre examinar el seu contingut des de l'inici de la jornada fins el recompte.

L'accés als locals va ser lliure durant tota la jornada.

Els votants van ser orientats correctament i les persones afectades per incidències com acudir a un local diferent de l'adscrit tenien informació a l'abast.

Hi va haver certa vacil·lació sobre la possibilitat de realitzar el seguiment ciutadà del recompte a causa de les difícils condicions en què es va haver d'organitzar el procés participatiu. Finalment es va imposar amb caràcter general la possibilitat que els recompte fos seguit per qualsevol persona.

Els observadors politòlegs i sociòlegs van poder supervisar i controlar lliurement tots els aspectes del procés. També hem detectat la presència d'advocats i periodistes.

En alguns locals no hi va haver control ciutadà efectiu perquè ningú ho va demanar.

- En els locals de participació de l'estranger, els costos de la participació han estat superiors no només pels desplaçaments sinó també per les llargues cues.

Les cues es van provocar perquè el nombre de participants va ser diverses vegades superior al previst i per cert desconeixement en la necessitat d'aportar la fotocòpia del DNI. Una major esforç de comunicació hagués facilitat el procés.

Es valora molt positivament la flexibilitat i disponibilitat tant de l'organització com dels voluntaris. En molts locals es van obrir urnes noves amb voluntaris improvisats per fer disminuir el temps d'espera. El procediment ho permetia sense fer-ne disminuir la qualitat democràtica. L'actitud dels voluntaris va ser excel·lent en tot moment.

Les condicions de llibertat, universalitat, igualtat i secret del vot eren assimilables a les condicions que es donaven en els locals de Catalunya, amb les excepcions indicades.

- Permetre la votació en el període entre el 9 i el 25 de novembre introdueix:
 - Fortalesa: disminueix els costos de la participació a l'oferir la possibilitat de participar en el moment més oportú per les persones afectades.
 - Oportunitat: facilita la participació d'abstencionistes forçosos o accidentals el 9 de novembre.
 - Feblesa: permet el vot estratègic perquè ja es coneixen els resultats provisionals.
 - Amenaça: possibilita la mobilització de nous votants, tot i que aquest fet no s'ha concretat.

Les condicions de qualitat democràtica es mantenen en condicions similars als de la resta del procés.

Conclusions generals

La conclusió principal és que el procés ha estat un mecanisme de participació reforçada, que inclou molts elements formals típics d'un procés electoral. Amb comparació amb els processos regulats per la LOREG, ha tingut vulnerabilitats i febleses però també elements de major qualitat democràtica, com la inclusió dels menors i de la població jurídicament estrangera.

Algunes febleses i riscos com la manca d'interconnexió entre ordinadors eren difícils de resoldre en un context d'hostilitat institucional i cal entendre'ls com a efectes no volguts d'aquesta hostilitat, ja que considerem que l'actitud general dels organitzadors ha estat honesta.

L'element crític que ha donat gran qualitat democràtica al procés ha estat el civisme i la diligència dels voluntaris. Cal destacar la seva voluntat de servei. Els pocs casos que s'han anat desgranat en aquest informe en què les actuacions i les respostes no van ser les més adequades des del punt de vista de les garanties i la qualitat democràtica, la decisió dels voluntaris s'explica per raons humanes i de justícia.

La principal feblesa ha estat el sobreesforç que han hagut de patir molts participants, que en alguns casos van ser extraordinaris. Considerem que tant els abstencionistes forçosos

(principalment persones amb DNI caducat) com les persones que van declinar participar al trobar-se amb costos massa elevats va reduir la participació en una petita proporció.

En definitiva, considerem que el procés ha estat d'una gran qualitat democràtica gràcies a què el vot ha estat suficientment lliure, universal i igual. Amb relació al secret de vot, en alguns aspectes ha estat inferior a l'habitual però en altres n'ha estat superior.

Amb relació a les garanties democràtiques, les que tenen caràcter preventiu han estat excel·lents (especialment la bona actitud dels voluntaris) o bones (principi de transparència). La presència de politòlegs, sociòlegs, juristes, observadors internacionals i periodistes, juntament amb el control exercit per ciutadans pel seu compte, ha estat una garantia democràtica gens negligible. L'absència de mecanismes institucionals per a la resolució de dubtes o incidències era un risc del procés que, per fortuna, no s'ha concretat en danys apreciables.

Les conclusions d'aquest informe són similars a les de la delegació parlamentària internacional amb discrepàncies menors (considerem que hagués convingut major nombre de meses; que sí existia un cens determinable i que haver basat el procés en els voluntaris ha estat un punt fort i no un punt feble).

Finalment, considerem que els resultats a la primera pregunta (91,81% dels vots emesos a favor del Sí) són robustos de forma absoluta. En canvi, amb relació a la segona pregunta (80,76% dels vots emesos a favor del Sí-Sí), el resultat dóna presumpció a què aquesta és la voluntat de la ciutadania. Ara bé, els efectes de les crides a l'abstenció i dels intents de deslegitimació del procés, porta a pensar que el suport social a les opcions Sí-NO i NO és més elevat del que mostren els resultats i en cap cas es deu a raons inherents al disseny i aplicació del propi procés